

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Karolína Studená

**AUTISMUS U DÍTĚTE V MŠ A JEHO VLIV NA VZDĚLÁVÁNÍ A
ZAPOJENÍ DO KOLEKTIVU ŽÁKŮ**

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem moji bakalářskou práci na téma *Autismus u dítěte v MŠ a jeho vliv na vzdělávání a zapojení do kolektivu žáků* vypracovala samostatně pod vedením MUDr. Barbory Ludíkové, Ph.D. a využila pouze citované prameny a zdroje uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....
Karolína Studená

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce MUDr. Barboře Ludíkové, Ph.D. za poskytování odborných rad, připomínek a času, který mi věnovala při psaní práce.

Děkuji také PhDr. Lucii Pastierikové za poskytnutí cenných rad, pomoci a konzultací k danému tématu.

Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří si našli chvílku a pomohli mi s vyplněním dotazníku, který jsem zpracovala v praktické části bakalářské práce.

Z celého srdce děkuji své rodině a příteli za trpělivost a podporu projevenou při psaní této bakalářské práce i v průběhu celého mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 AUTISMUS / PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA	9
1.1 Charakteristika autismu	9
1.2 Znaky a projevy autismu u dětí.....	11
2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	13
Charakteristika dítěte předškolního věku.....	13
3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ A ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE DO MŠ	14
3.1 Sociální vývoj dítěte a jeho začlenění do kolektivu mateřské školy	14
3.2 Sociální vývoj dítěte s PAS a jeho začlenění do kolektivu MŠ.....	14
3.3 Typy sociálního chování	15
4 DÍTĚ S PAS V PŘEDŠKOLNÍM ZARÍZENÍ	16
.....	17
5 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ S PAS V PŘEDŠKOLNÍM ZARÍZENÍ	18
5.1 Podpůrná opatření	18
5.2 Role asistenta pedagoga v předškolním vzdělávání dítěte s PAS.....	21
5.3 Metody využívané v edukaci žáků s PAS.....	21
6 STRUKTUROVANÉ UČENÍ.....	23
Individuální přístup - individualizace	23
Strukturalizace.....	23
Vizuální podpora – vizualizace	23
Motivace.....	23
7 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMNÉM ŠETŘENÍ.....	26
7.1 Hlavní cíl práce.....	26
Výzkumné otázky.....	26
7.2 Metody výzkumného šetření.....	26
7.3 Výběr respondentů a způsob sběru dat	27
7.4 Výsledky dotazníkového šetření	28
SHRNUTÍ / VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	48
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
Knižní zdroje.....	51
Internetové zdroje.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	53
SEZNAM GRAFŮ	54

SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	56
ANOTACE	59

ÚVOD

Toto téma bakalářské práce jsem si zvolila z důvodu, že jsem mladá a začínající učitelka. Nedávno jsem začala pracovat v mateřské škole na vesnici a hned jsem narazila na chlapce s poruchami autistického spektra. Z počátku jsem se cítila dost zmateně, protože jsem neměla žádné zkušenosti. Nevěděla jsem, jak se s takovým dítětem pracuje, komunikuje a už vůbec ne, jak takové dítě dokázat zaujmout. Každý den jsem pozorovala jeho chování, které bylo neustále proměnlivé. Ráno, když bylo ve třídě ještě málo dětí, jsem mu pustila písničky, protože rád tancoval a měl rád hudbu. Chlapec za mnou přišel, vzal mě za ruku, odvedl mě, kam chtěl a sedl si mi na klín a neustále mě objímal. Jakmile ale bylo ve třídě více dětí, tak se chlapec změnil. Začal běhat po třídě a dělal naschvály. Bral dětem hračky nebo se snažil vylézt na nábytek a chtěl z něho skákat dolů. Vůbec jsem nevěděla, jak reagovat nebo čím ho uklidnit. Chlapec měl k sobě asistentku pedagoga, šlo vidět, že je na ní zvyklý. Jakmile byla asistentka u něj, spolupracoval s ní, poslouchal ji a byl klidný, ale jakmile asistentka na chvíli odešla byl jak vyměněný, snažil se odcházet ze třídy a otevíral pořád dveře. Bylo těžké se pak věnovat všem dětem a bát se k nim odběhnout a zároveň hlídat, aby chlapec nikam neutekl nebo něco nevyvedl. Tyto situace byly dost náročné a každý den byl pro mě stresující až vyčerpávající.

Proto jsem se rozhodla pro toto téma, abych zjistila, jaké zkušenosti mají ostatní učitelé v běžných mateřských školách; jakým způsobem s dětmi pracují; jak s dětmi s poruchami autistického spektra (dále jen s PAS) komunikují; zda jsou děti s PAS schopni se bez problému začlenit mezi intaktní děti a zda dokážou intaktní děti přijmout dítě s PAS mezi sebe. Chtěla jsem zjistit, jaké speciální pomůcky využívají učitelé mateřských škol a získat tak nějakou inspiraci.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje šest kapitol a věnuje se tématům jako jsou: autismus, předškolní věk, sociální vývoj a začlenění do mateřské školy (dále jen MŠ), dítě s PAS v předškolním zařízení, specifika vzdělávání dětí s PAS v předškolním zařízení, strukturované učení.

Praktická část je zaměřena na výzkumné šetření pomocí dotazníku, který jsme si vytvořili. Hlavním cílem bude zjistit, jaké zkušenosti mají učitelé běžných mateřských škol se vzděláváním dětí s PAS v MŠ a zjistit, jak funguje dítě s PAS v kolektivu dětí z pohledu učitelek MŠ. Vyhodnocení bude znázorněno pomocí grafů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 AUTISMUS / PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

1.1 Charakteristika autismu

Autismus, přesněji řečeno poruchy autistického spektra (PAS), spadají do oblasti pervazivních vývojových poruch, mezi které patří Aspergerův syndrom, dětská degenerativní porucha či Rettův syndrom. Pojem pervazivní se dá přeložit jako všepřonikající, což znamená, že tyto poruchy narušují vývoj jedince v mnoha oblastech a do hloubky. Pervazivní vývojové poruchy patří k nejzávažnějším poruchám dětského mentálního vývoje. Pro všechny tyto poruchy je společné to, že psychický a fyzický vývoj jedince probíhá abnormálně a má své specifické rysy. Dítě se prostě chová jinak, myslí jinak a vyhodnocuje informace jinak než zdravé dítě. Nejčastěji se v případě PAS jedná o problémy a poruchy v oblasti sociální interakce, komunikace a představitosti (v oblasti aktivity a zájmů). Poruchy autistického spektra jsou lékařskou diagnózou, tedy jasně definovanou nemocí. Bohužel současná lékařská věda nedokáže přesně objasnit příčiny autismu a neexistuje ani účinná léčba. Co ovšem velmi pomáhá ke zmírnění některých projevů a symptomů PAS, je podávání léků a také snaha co nejvíce a nejúčinněji dítěti s PAS pomoci v jeho psychickém a fyzickém vývoji, aby toto dítě bylo schopno žít co nejkvalitnější život. Je proto nutné posilovat nácvik sociálních dovedností, oblast logopedie, fyzioterapie a dalších důležitých oblastí vývoje dítěte s PAS.

Výzkumy dnes poukazují na to, že včasná diagnostika PAS je nezbytná. Čím dříve se porucha odhalí a diagnostikuje, tím dříve, a hlavně účinněji se pak může dítěti pomoci.

Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10

1. Autismus se projevuje před třetím rokem věku dítěte

2. Kvalitativní narušení sociální interakce

- Nepřiměřené hodnocení společenských emočních situací
- Nedostatečná odpověď na emoce jiných lidí
- Nedostatečné přizpůsobení sociálnímu kontextu
- Omezené používání sociálních signálů
- Chybí sociálně-emoční vzájemnost
- Slabá integrita sociálního, komunikačního a emočního chování

	<p>3. Kvalitativní narušení komunikace</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatečné sociální užívání řeči bez ohledu na úroveň jazykových schopností • Narušená fantazijní a sociálně napodobivá hra • Nedostatečná synchronizace a reciprocita v konverzačním rozhovoru • Snížená přizpůsobivost v jazykovém vyjadřování • Relativní nedostatek tvořivosti a představivosti v myšlení • Chybí emoční reakce na přátelské přiblížení jiných lidí (verbální i neverbální) • Narušená kadence komunikace a správného užívání důrazu v řeči, které moduluje komunikaci • Nedostatečná gestikulace užívaná ke zvýraznění komunikace
	<p>4. Omezené, opakující se stereotypní způsoby chování, zájmy a aktivity</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rigidita a rutinní chování v široké škále aspektů každodenního života (všední zvyky, hry) • Specifická přichylnost k předmětům, které jsou pro daný věk netypické (jiné než např. plyšové hračky) • Lpění na rutíně, vykonávání speciálních rituálů • Stereotypní zájmy- např. data, jízdni řady • Pohybové stereotypie • Zájem o nefunkční prvky předmětů (například omak, vůně) • Odpor ke změnám v běžném průběhu činností nebo v detailech osobního prostředí (například přesunutí dekorací nebo nábytku v rodinném domě)
<p>Nespecifické rysy</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • strach (fobie) • poruchy spánku a příjmu potravy • záchvaty vzteku, agrese a sebezraňování (zvláště pokud je přítomna těžká mentální retardace) • většinou chybí spontaneita, iniciativa a tvořivost při organizování volného času 		

- potíže s vytvořením myšlenkové osnovy (koncepce) při rozhodování v práci i přesto, že schopnostmi na úkoly stačí

Tabulka č.1: Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10

(Kateřina Thorová- Poruchy autistického spektra, tab. str. 178)

1.2 Znaky a projevy autismu u dětí

Dětský autismus tvoří jádro PAS. Stupeň závažnosti poruchy může být různý, od mírných projevů po těžké stupně a stavy. Je nutné říci, že dítě nemusí vykazovat všechny uvedené znaky a symptomy. Kromě poruch v oblasti sociální interakce, komunikace a představivosti trpí dítě dalšími poruchami, které na ostatní působí opravdu odlišně, zvláště a někdy nepochopitelně. Mezi nejtypičtější příznaky dětského autismu je neschopnost neverbální komunikace a neporozumění neverbální komunikaci. Děti s autismem se proto vyhýbají očnímu kontaktu, nerozumí výrazu v obličeji, nerozumí různým gestům, jako je např. mávání, ukazování aj. Dalším typickým znakem je neschopnost navázat sociální kontakty s vrstevníky, to znamená, že takové děti dávají přednost samotě, která je pro ně přirozeným jevem. Vyhýbají se proto společným hrám a aktivitám. Projevují zcela minimálně svoji iniciativu. Velmi oslabená bývá emoční složka, děti mají velmi malou schopnost sdílet s ostatními radost a další emoce, mít potěšení ze společné činnosti a nedokážou emočně reagovat na emoce druhých. Pokud použijí nějakou emoci, bývá to bezdůvodně a neodpovídá to situaci – bezdůvodný smích, pláč. Nelíbí se jim, když se jich někdo dotýká. Nemají strach z cizích lidí, nepovažují je za klíčové pro svůj život. V oblasti komunikace je typickým znakem opožděný vývoj řeči nebo zcela nevyvinutá řeč. Postižení v oblasti komunikace se projevuje echolalií - opakováním slov a vět, monotónní řečí bez intonace, nesprávným používáním zájmen, používání gramatické 3. osoby namísto 1. osoby, neschopností používat a chápat abstraktní pojmy. Pokud se řeč u dětí nevyvine vůbec, nenahradí ji žádným jiným způsobem komunikace. V oblasti představivosti, aktivity a zájmů si děti vytváří často stereotypní vzorce chování, rituály a rutinní činnosti, které se musí opakovat. Mají odpor ke změnám, přičemž může jít jen o drobnost či úplnou banalitu, např. změnu barvy záclon, přesunutí nábytku, jiná cesta do školy atd.). Dalším znakem je stereotypní chování v oblasti motoriky – pohyby prsty, rukama, celým tělem, chůze po špičkách. Stereotypnost se projevuje také ve snaze rovnat věci do řady, skládat věci na okraj stolu, zavírat dveře, zásuvky. Autistické děti neobvykle reagují na smyslové podněty (na světlo, zvuky, vůně, pachy, teplo,

zimu...), někdy mají problémy s chováním – s impulzivitou, sebezraňováním, agresivitou a se záchvaty vzteku. Některé děti trpí poruchami spánku a poruchami příjmu potravy.

2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní věk trvá od tří let věku dítěte po nástup do školy. Období předškolního věku bývá označováno jako období rozkvětu a hry. Právě hra významně ovlivňuje rozvoj jeho osobnosti a připravuje dítě na další fáze jeho života. V modelových situacích hry se dítě učí řešit problémy. Při hře zároveň rozvíjí svoji fantazii, soutěživost, snahu vyniknout a prosadit se. Skrze hru dále dítě rozvíjí paměť, soustředění, vnímání, myšlení i proces učení. V předškolním věku dítě objevuje svět a své okolí, zkoumá vše kolem sebe. Své chování začíná mít pod kontrolou. Dokáže rozlišovat mezi dobrým a zlým jednáním a dokáže již celkem zřetelně vyjadřovat své pocity a stejně tak se vžít do pocitů ostatních. Fáze předškolního věku je také klíčová pro rozvoj hrubé a jemné motoriky, komunikace a sociální interakce.

3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ A ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE DO MŠ

3.1 Sociální vývoj dítěte a jeho začlenění do kolektivu mateřské školy

V období předškolního věku dochází k socializaci dítěte, tedy k utváření vztahů k ostatním a k začlenění do kolektivu. Tento sociální vývoj lze označit za klíčový v procesu vývoje dítěte. Vstup do mateřské školy přináší mnoho změn, které dítě postupně přijímá – jiný režim dne, přítomnost mnoha dalších dětí, dospělých, respektování pravidel a autority. Jde o první velký vstup dítěte do společnosti. Dítě již není samo, ale poznává vrstevníky a jejich dobré či špatné vlastnosti. Dítě se učí být bez rodičů, bez rodiny.

V procesu předškolního vzdělávání vzniká vědomí vlastní identity a originality dítěte, což má vliv na utváření zdravého sebevědomí dítěte. Díky kolektivu dětí v MŠ se dítě učí pohybovat ve skupině, učí se naslouchat, komunikovat, ale také prosazovat své zájmy a přání přijatelným způsobem. Učí se dělit o věci, prostor, ale také o pozornost dospělých. Učí se plnit stanovená pravidla, spolupracovat, možná zakouší první projevy přátelství, ale také zklamání a prohry, učí se vyrovnávat s nezdarem. Celý proces předškolního vzdělávání je pro dítě zásadní a zcela klíčový.

3.2 Sociální vývoj dítěte s PAS a jeho začlenění do kolektivu MŠ

Sociální vývoj dítěte s PAS má svá specifika. Dítě s PAS má totiž velmi snížený zájem o sociální kontakty a začleňování do kolektivu. Dítě navazuje kontakt s ostatními velmi pomalu, někdy ho nenaváže vůbec. Dítě s PAS nemá tak velkou potřebu interakce jako jiné děti v MŠ. Někdy působí absence této potřeby jako nezájem, lhostejnost, někdy jako ostych a nedůvěra. Ve skutečnosti ale dítě s PAS takto svůj vztah k ostatním neprožívá. Prostě ostatní ke svému životu nepotřebuje, vystačí si samo, nevyžaduje kolektiv či pozornost jiných, nevytváří si vztahy s vrstevníky, nepotřebuje obdiv ani přátelství. Hraje si samo, do společných her a aktivit se spíše nezapojí, nebo se zapojí jen na pokyn dospělých. Při společné hře pak neprojevuje své emoce, nebo jen velmi krátce a v omezené míře, nemá radost z výhry, nezlobí se, když prohraje. *„Mají sníženou, někdy až minimální schopnost spontánně sdílet s ostatními radost a zájmy, mít potěšení ze společné činnosti, chybí jim sdílená pozornost“* (Žampachová, Čadilová 2017, str. 13).

Bohužel tato neochota či neschopnost začlenit se do kolektivu dětí a účastnit se společného programu a her tak vede k postupnému vyřazení dítěte s PAS z kolektivu MŠ i z běžného

sociálního života. Zřídka se může stát, že některé děti s autismem o sociální kontakt stojí, ale neví, jakým způsobem ho navázat. „*Problémy vyplývající z nepochopení sociálních kontaktů, nečitelnosti chování ostatních a neschopnosti přizpůsobit se zažitým normám se odráží ve specifickém chování, které může být provázeno úzkostí, pocitem chaosu a nepřiměřenými reakcemi*“ (Žampachová, Čadilová 2017, str. 13).

Navázání sociálních vazeb a kontaktů bývá pro děti s PAS obtížné, někdy až nemožné, a může se u každého jedince lišit. Proto rozlišujeme několik typů sociálního chování.

3.3 Typy sociálního chování

Pasivní typ – je dítě samotář, které neprojevuje zájem o navázání kontaktů, nezapojuje se do her, netouží po kolektivu, neprojevuje emoce a na dotazy učitele téměř nereaguje.

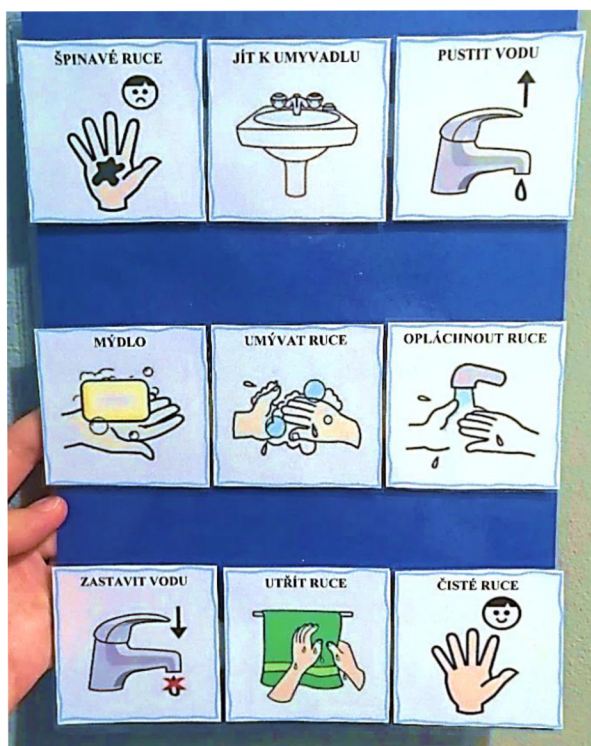
Aktivní typ – dítě provokatér, působící jako rozmazlené a nevychované, má obvykle PAS ještě propojenou s ADHD. V kolektivu jsou tyto děti neoblíbené, protože spíše provokují a ubližují.

Formální typ – dítě jako vedoucí, které se snaží chovat jako dospělí, napodobuje je, ale má problém s respektováním pravidel a norem. U ostatních dětí je neoblíbené, protože se chová nadřazeně a autoritativně. (Žampachová, Čadilová 2017)

4 DÍTĚ S PAS V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ

Co se týká pravidelného režimu v MŠ, dítě s PAS se ho naučí velmi rychle dodržovat, ovšem velice těžce snáší změny v programu či časové posuny. Některé děti mají také problém respektovat autoritu dospělých, tedy učitelek a dalších zaměstnanců MŠ. Stává se, že z neznámých důvodů jednu paní učitelku uznávají a poslouchají, druhou vůbec. To se týká i vztahu k ostatním dětem, některé zcela ignorují, jiným věnují zvláštní pozornost, kritérium výběru oblíbenosti a neoblíbenosti je pro nás neznámé. Ze zkušenosti a praxe v MŠ víme, že dítě s PAS tráví čas ve školce v ústraní, nezapojuje se do her, nespolupracuje, dá se tedy říci, že v kolektivu je spíše pasivní. I přesto je důležité, aby dítě s PAS bylo do předškolního zařízení zařazeno. Dítě zde získává první zkušenosti s pobytem ve skupině dětí. Je mu nabídnuta celá škála činností a aktivit, aby se nevěnovalo pouze svým vlastním specifickým, stereotypně se opakujícím zájmům. Dítě s PAS se v předškolním zařízení učí zvládnout především sociální dovednosti, ke kterým patří rozvoj pozornosti při aktivitách, kdy dítě sedí, dívá se a poslouchá. Dále se snaží zvýšit své povědomí o ostatních dětech prostřednictvím různých her a komunikačních aktivit. Učí se zvládnout sociálně-komunikační dovednosti, jako jsou pozdrav, žádost o pomoc, poděkování, prosba atd. Učí se zapojit do kolektivu ostatních dětí, učí se spolupracovat. Počáteční adaptační problémy na pobyt v zařízení jsou totožné jako u zdravých dětí. Dítě s PAS může prožívat extrémní úzkost při odloučení od blízkých osob a rodiny. Některé děti s PAS potřebují až nadstandartní péči při adaptaci na předškolní zařízení. Také při řízených aktivitách je dítě zpočátku zcela pasivní a vůbec se neprojevuje. V tomto ohledu je dobré označit zřetelně místo (polštářek, židle...), které patří pouze dítěti s PAS. Jde o místo, ze kterého bude zpočátku (někdy i několik týdnů či měsíců) pozorovat, co se kolem něj děje. Důležité je seznámit dítě s denním režimem školky, a to pomocí nákresu s obrázky, aby vědělo, co se děje nyní a co bude následovat. Tato vizuální opora, která slouží k orientaci v programu dne, je nedílnou součástí vzdělání dítěte s PAS v předškolním zařízení. Právě náhlé změny v programu a jiné nepředatelné změny jsou zdrojem problémového a mnohdy agresivního chování dítěte. Využívání vizuální opory (obrázky, symboly...) rovněž částečně řeší problém v neporozumění verbálního sdělení. Proto by měla být vizuální opora využívána ve všech prostorách MŠ (symbol WC, symbol mýdla, symbol přezouvání obuvi atd.)

Obrázek č. 1 Procesuální schéma – jak správně postupovat při umývání rukou

Zdroj: vlastní výroba

Obrázek č. 2 - Denní režim v MŠ

Zdroj: vlastní výroba

5 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ S PAS V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ

Děti s PAS jsou do předškolního vzdělávání zařazovány zcela běžně. Některé mají již diagnostikovanou poruchu autistického spektra, u některých dětí se problémy projeví právě v předškolním zařízení a jsou tedy následně podrobeny diagnostice. Děti s PAS mohou být vzdělávány několika způsoby, buď formou individuální nebo skupinové integrace, nebo zařazením do speciální mateřské školy, zřízené pro děti s PAS či pro děti s jiným druhem postižení. V případě individuální integrace jde o zařazení dítěte do běžné mateřské školy a do běžné třídy v této škole. V dnešní době jde o zcela běžný jev ve vzdělávání dětí s PAS. Při individuální integraci se předpokládá, že projevy chování dítěte jsou zvladatelné a že nejde o těžkou formu postižení. Co se týká skupinové integrace, ta je založená na vytvoření skupiny dětí s PAS, může jít o speciální či specializovanou třídu, oddělení nebo skupinu, která je umístěna buď v běžné mateřské škole nebo v mateřské škole speciální pro děti s jiným druhem zdravotního postižení. Do této speciální třídy docházejí děti s PAS spolu s dětmi s jiným druhem postižení. Oba způsoby integrace vyžadují využití podpůrných opatření, dále úpravu organizačního zajištění, využití specifických metod a přístupů a samozřejmě úpravu obsahu vzdělávání. Do vzdělávání dítěte s PAS (v rovině individuální či skupinové integrace) je rovněž začleněn asistent pedagoga, který zde plní svoji nepostradatelnou roli. Ten spolupracuje s učitelkou i s rodiči a podílí se plně na výchovně-vzdělávacím procesu dítěte s PAS.

Další možností předškolního vzdělávání pro děti s PAS jsou samostatně zřízené speciální mateřské školy pro děti s PAS a pro děti se zdravotním postižením. Tyto mateřské školy jsou určeny pro děti s těžší formou PAS. Díky speciální péči a individuálnímu přístupu je o tyto děti velmi dobře postaráno.

5.1 Podpůrná opatření

V dnešní době se setkáváme s celou škálou vývojových poruch a onemocnění, které mají dopad na zvládnutí vzdělávacího procesu dítěte. *„Z toho důvodu jsou vytvořeny jednotlivé úrovně podpory, které jsou rozděleny do pětistupňové škály podpůrných opatření. Tyto stupně odrážejí míru poskytované podpory ať už samotnou školou, nebo s účastí dalších institucí, resp. odborníků, a to především pracovníků školních poradenských pracovišť (ŠPP) a školských poradenských zařízení (ŠPZ)“* (Žampachová, Čadilová 2015, str. 27). Vzdělávání dětí s PAS

vyžaduje uplatnění tzv. podpůrných opatření ve vzdělávacím procesu, rovněž tedy v mateřské škole. Školský zákon definuje podpůrná opatření jako „*nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta*“ (Zákony pro lidi – Vyhláška š.27/2016 Sb. par.16, odst.1 [online]). Tato podpůrná opatření se rozdělují do pěti stupňů, přičemž do 2. až 5. stupně zařadí dítě školské poradenské zařízení na základě diagnostiky. Pojem podpůrná opatření najdeme v novele školského zákona č. 561/2004 Sb., která přináší řadu změn v pohledu na vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a stanovuje právě pět stupňů podpůrných opatření.

Podpůrná opatření spočívají v:

- „a) poradenské pomoci školy nebo školského poradenského zařízení,*
- b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,*
- c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,*
- d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,*
- e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,*
- f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,*
- g) využití asistenta pedagoga“* (Zákony pro lidi 2010-2022, par.16, odst.2 [online]).

Podíváme-li se na 1. stupeň podpůrných opatření, z praxe víme, že tento stupeň se u dětí s PAS neaplikuje. Obecně navíc platí pravidlo, že 1. stupeň opatření navrhuje a poskytuje škola (mateřská, základní, střední...) Pokud je u dítěte diagnostikována některá z poruch autistického spektra, bývá dítě většinou hned zařazeno do 2. stupně podpůrných opatření, přičemž jde o děti s lehkou formou PAS, které jsou zařazeny do běžné mateřské školy. Při vzdělávání je ale nutné uplatňovat speciální postupy, metody a formy práce určené pro práci s dětmi s PAS. Při tomto stupni již bývá využíván asistent pedagoga, který se dítěti věnuje. Pokud se chování dítěte a projevy autismu nedaří eliminovat, či dokonce dojde k jejich zhoršení, je dítě zařazeno do 3. stupně podpůrných opatření. Rovněž je rovnou do 3. stupně zařazeno takové dítě s PAS, které

má závažné vývojové poruchy řeči, závažné problémy v oblasti komunikace, dále v sociálním vývoji a v oblasti aktivity a pozornosti. Dále je do 3. stupně zařazeno dítě s kombinovanými vadami, tedy trpící některou z poruch autistického spektra spolu s dalším psychickým onemocněním či s lehkým mentálním postižením. Takové dítě většinou podstupuje skupinovou integraci nebo se vzdělává ve speciální mateřské škole. V obou případech se mu věnuje asistent pedagoga. Podkladem pro zařazení žáka do tohoto stupně je vyšetření a diagnostika ve školském poradenském zařízení a vyžaduje „*dílčí úpravy v organizaci a průběhu vzdělávání, stanoví postupy, metody a formy práce, které povedou k eliminaci obtíží žáka, úpravy vzdělávacích podmínek, režimová opatření a úpravu prostředí, ve kterém je žák vzděláván*“ ((Žampachová, Čadilová 2015, str. 31). V případě potřeby jsou využívány i speciální učebnice, pracovní listy, didaktické, kompenzační a rehabilitační pomůcky.

Co se týká 4. a 5. stupně podpůrných opatření, opět je pro jejich realizaci nezbytná podrobná a komplexní diagnostika ve školském poradenském zařízení. Do těchto stupňů jsou zařazovány děti se středním až těžkým průběhem nemoci PAS, kombinovanou s dalšími poruchami a onemocněními a se závažnými deficity v oblasti sociálního chování, komunikace a představitosti, v oblasti aktivity a pozornosti, propojené s výraznými problémy a poruchami v oblasti chování a učení, v oblasti motorických funkcí. Další typickou komplikací je diagnostika ADHD – porucha aktivity a pozornosti nebo další psychické nemoci či poruchy – úzkosti, schizofrenie atd. Kromě úprav podmínek, obsahu vzdělávání a metod a forem práce je v těchto stupních nutný zcela individuální přístup k dítěti a dále role asistenta pedagoga. Zřízení funkce asistenta pedagoga pro práci s žákem ve 4. či 5. stupni podpůrných opatření je tedy nevyhnutelná.

Obecně lze říci, že podpůrná opatření (tedy systém speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, využití různých speciálních pomůcek, spolu s úpravou vzdělávání dle potřeb žáka, využití role asistenta pedagoga atd.) jsou nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu dítěte s PAS. „*Podpůrná opatření slouží jako podpora práce pedagoga s žákem, a to v případě, kdy vzdělávání vyžaduje v různé míře upravit průběh žákova vzdělávání. Cílem úprav je především vyrovnávat podmínky ke vzdělávání žáka, který je z různých důvodů oproti ostatním žákům znevýhodněn. Podpůrná opatření slouží dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a kladou si za cíl zajistit žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami možnost naplnění jeho vzdělávacích možností a právo na vzdělání bez diskriminace*“ (MŠMT [online]).

5.2 Role asistenta pedagoga v předškolním vzdělávání dítěte s PAS

Role asistenta pedagoga je v rámci vzdělávání žáků s PAS stále běžnějším trendem a je důležité si uvědomit, že je pedagogickým pracovníkem, je tedy zaměstnancem školy. Působí ve třídě, v níž je integrován žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavním posláním funkce asistenta pedagoga je *„podpořit integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu.“* (Čadilová, Žampachová, Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s poruchami autistického spektra, str. 6).

Pomoc a podpora ze strany asistenta musí odpovídat individuálním potřebám žáka vyplývajícím zejména z druhu zdravotního postižení nebo zdravotního znevýhodnění. *„Konkrétní náplň práce, rozsah a rozpis jednotlivých činností pro asistenta pedagoga stanoví ředitel školy na základě skutečných potřeb žáka a na základě doporučení speciálně-pedagogického centra (SPC) nebo pedagogicko-psychologické poradny (PPP)“* (Čadilová, Žampachová, Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s poruchami autistického spektra, str. 13). Vždy je důležité, aby asistent pedagoga znal důkladně diagnostiku dítěte, dítě samotné a jeho potřeby. Musí spolupracovat také s rodiči a učitelkami v MŠ. Měl by se podílet na přípravě didaktických pomůcek a dalších potřebných materiálů pro vzdělávání dítěte. K těm nejdůležitějším úkolům ovšem patří individuální práce s dítětem, dopomoc při řízené činnosti a při dalších aktivitách a činnostech předškolního vzdělávání, pomoc při výchově dítěte, upevňování jeho sociálních, pracovních, hygienických a jiných návyků, dále péče a pomoc při pohybové aktivizaci dítěte a v neposlední řadě asistence při úkonech sebeobsluhy dítěte. Samozřejmě tím nejpodstatnějším je být dítěti nablízku, vystihnout správný okamžik, kdy dítě potřebuje pomoc, tedy nedělat práci za něj. Důležité je, aby se asistent stal opravdu tím, komu může dítě důvěřovat a zároveň tím, kdo mu pomáhá zrát, růst a zdokonalovat se. Aby bylo vzdělávání dítěte s PAS efektivní a smysluplné, musí probíhat neustálá spolupráce rodičů, učitelů a asistenta pedagoga. Aby tyto jmenovaní byli v jednotě, musí se vzájemně informovat, být k sobě otevření, respektovat se a mít k sobě úctu.

5.3 Metody využívané v edukaci žáků s PAS

V rámci výchovně-vzdělávacího procesu jsou nám nápomocny různé metody, které můžeme využívat také při práci s dítětem s PAS. Je důležité vybrat správnou metodu ve správný čas, tedy aplikovat metodu vždy promyšleně s ohledem na konkrétní dítě. Využití speciálních metod a postupů může velice výrazně zvýšit vzdělávací proces dítěte s PAS. Při práci dítěte s PAS používáme nejčastěji:

- metodu přiměřenosti (respektujeme vývojovou úroveň dítěte a stupeň podpůrných opatření)
 - metodu postupných kroků (stanovení dílčích cílů, které vedou ke splnění více většího)
 - metodu zpevnování (pravidelné upevnování již nabytých vědomostí a dovedností)
 - metodu modelování (při obtížných úkolech učitel modeluje situaci či úkol do podoby, která bude pro dítě přijatelná)
 - metodu demonstrace (předvedení činnosti)
 - metodu povzbuzování (neustále povzbuzování a motivace)
 - metodu ignorace (pokud dítě vyžaduje nadměrnou pozornost)
 - metodu vytváření pravidel (pravidelně se opakující postup pro řešení zadaných úkolů)
- (Adamus, 2016)

6 STRUKTUROVANÉ UČENÍ

Strukturované učení je „*ucelený, speciálně pedagogický přístup, uzpůsobený specifickým potřebám a stylu učení osob s poruchou autistického spektra*“ (Tuckerman, 2014, str.6).

Strukturované učení patří k základním metodám, které pomáhají dětem s PAS porozumět okolnímu světu a prostředí, ve kterém žijí. Zároveň je strukturované učení prostředkem k tomu, aby vše kolem dítěte bylo pro něj jasné, srozumitelné a přehledné. Tato metoda byla vytvořena pro děti s PAS, popř. pro děti s dalšími vývojovými či komunikačními handicapem. Vychází ze znalostí a principů vývojové psychologie, přičemž bere v úvahu vývoj zdravého dítěte a ten porovnává s vývojem dítěte opožděného. Strukturované učení využívá čtyři principy, které podrobněji popíšeme.

Individuální přístup - individualizace

Je nutné brát ohled na individualitu každého dítěte, na jeho konkrétní projevy a stupeň nemoci, na jeho charakter a vlastnosti. Na základě těchto faktů pak volíme vhodné metody a postupy.

Strukturalizace

Strukturalizaci rozumíme přesné rozčlenění času, prostředí, programu a jednotlivých činností. Díky tomuto jasnému a jednoznačně viditelnému uspořádání všeho kolem něj se dítě s PAS lépe orientuje v čase a prostoru, nepropadá panice, nedostává se do stresu a chaosu a je více samostatné. Jakákoliv změna pak přináší neklid, agresi a další negativní reakce dítěte. Proto je tak důležité stanovit přesný program a rozvrh činností ve školce, přesný řád a posloupnost jednotlivých činností.

Vizuální podpora – vizualizace

Vizualizace je jedna z nejdůležitějších metod při práci s dětmi s PAS. Jde o to využívat co nejvíce názorných pomůcek, plakátků, symbolů, kódů, schémat, barev a piktogramů. Ty jim dávají pocit bezpečnosti a jistoty. Díky nim se lépe orientují v čase a prostoru.

Motivace

Motivace sehrává v práci s dětmi s PAS klíčovou roli. Děti potřebují (více než děti zdravé) znát smysl vykonávaných činností. Vhodně zvolená motivace může velmi příznivě ovlivnit chování

a prožívání dítěte. Volíme běžné prostředky motivace – chválu, odměnu, úsměv, ale také velmi silně působí, když dítěti vysvětlíme oprávněné důvody určité činnosti. Samozřejmě účinek motivace zvyšujeme tím, že odměnu poskytneme hned po vykonané činnosti. Je důležité znát velmi dobře dítě a na základě toho volit vhodné odměny a způsoby motivace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMNÉM ŠETŘENÍ

Praktická část bakalářské práce se zabývá dětmi s PAS v běžných mateřských školách a zkušenostmi a názory učitelů k danému tématu. V teoretické části jsme si vysvětlili pojem autismus neboli poruchy autistického spektra a jaké jsou znaky a projevy autismu u dětí. Charakterizovali jsme si pojem předškolní věk, sociální vývoj a začlenění dítěte do MŠ. Dále jsme si shrnuli poznatky o dítěti s PAS v předškolním zařízení a specifika vzdělávání dětí s PAS. Na závěr teoretické části jsme popsali, co je to strukturované učení.

V praktické části se zaměříme na učitele běžných mateřských škol. Naším cílem bude zjistit, jaké zkušenosti mají učitelé mateřských škol se vzděláváním dětí s PAS v běžné MŠ. Dalším cílem je zjistit, jak funguje dítě s PAS v kolektivu dětí z pohledu učitelů MŠ.

7.1 Hlavní cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké zkušenosti mají učitelé mateřské školy se vzděláváním dětí s PAS v běžné mateřské škole a zjistit, jak funguje dítě s poruchami autistického spektra v kolektivu dětí z pohledu učitelů mateřské školy.

Výzkumné otázky

1. Jaké pomůcky usnadňují dítěti s PAS zvládat pobyt v běžné MŠ?
2. Má nějaké výhody začleňování dítěte s PAS do MŠ nebo převládají spíše negativa?
3. Do jaké míry dokáže dítě s PAS navázat komunikaci s dětmi intaktními?
4. Jakým způsobem intaktní děti přijímají dítě s PAS mezi sebe?
5. Jak reaguje dítě s PAS v kolektivu dětí běžné MŠ?

7.2 Metody výzkumného šetření

Bakalářská práce má prvky kvantitativního výzkumu. Zvolenou metodou výzkumného šetření byl dotazník, který byl anonymní. Respondenti byli v úvodu seznámeni, že dotazník slouží jako podklad k bakalářské práci a je určený pouze pro učitele běžných mateřských škol, kteří mají nebo někdy měli zkušenost s dítětem s PAS v běžné MŠ. Dotazník obsahoval 21 otázek. V úvodu dotazníku byly otázky, které se týkaly obecných informací o respondentech, jako je kraj, kde se jejich MŠ nachází, věk respondentů, nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, délka jejich praxe v MŠ. Dalšími otázkami jsme se snažili zjistit informace o dítěti s PAS v jejich

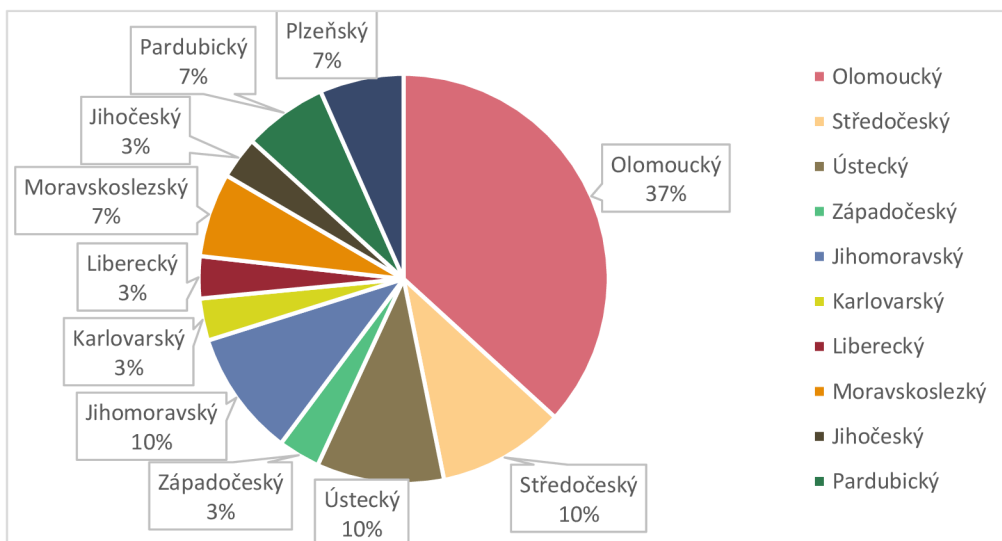
MŠ, jaké zkušenosti mají učitelé s těmito dětmi a jakým způsobem probíhá práce s dětmi s PAS. V závěru jsme zjišťovali, jaké výhody či nevýhody respondenti vidí na začleňování dětí s PAS do MŠ, ať už pro samotné dítě s PAS či kolektiv intaktních dětí. Pro výzkum byl zvolen polostrukturovaný dotazník, což znamená, že byly využity všechny typy otázek: otevřené, které umožňovaly volnou odpověď; uzavřené, kde bylo na výběr z více variant; polouzavřené, kde respondenti měli na výběr možnost „jiné“ a mohli odpovídat samostatně. V závěru bylo poděkování respondentům.

7.3 Výběr respondentů a způsob sběru dat

Dotazník byl vytvořen přes portál Survivo a byl rozeslán náhodně pomocí emailu do několika mateřských škol po celé České republice. Tyto mateřské školy jsme hledali náhodně pomocí internetové stránky „školní databáze.“ Snažili jsme se vybírat více krajů, aby všichni respondenti nebyli z jednoho kraje a nesešlo se nám více učitelů z jedné MŠ. Dotazník byl vyvěšen i na sociálních sítích, přímo ve skupinách pro učitele MŠ. Celkem se zapojilo 30 respondentů. Výsledky byly později vyhodnoceny a zpracovány do následujících grafů.

7.4 Výsledky dotazníkového šetření

1) V jakém kraji se nachází Vaše mateřská škola? (volná odpověď)

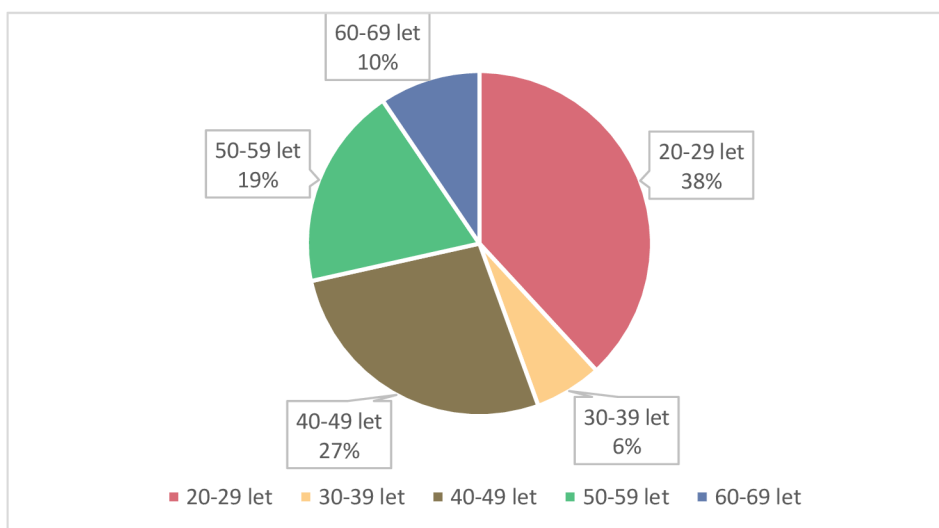

Graf č. 1: Kraje (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

První údaj v dotazníku zkoumal, ve kterém kraji se nachází mateřská škola, kde učitelé pracují. Největší procento zastoupení měli učitelé z Olomouckého kraje, kterých odpovědělo 11 (37%). Následovaly kraje Jihomoravský, Středočeský a Ústecký (10 %).

2) Uveďte Váš věk. (volná odpověď)

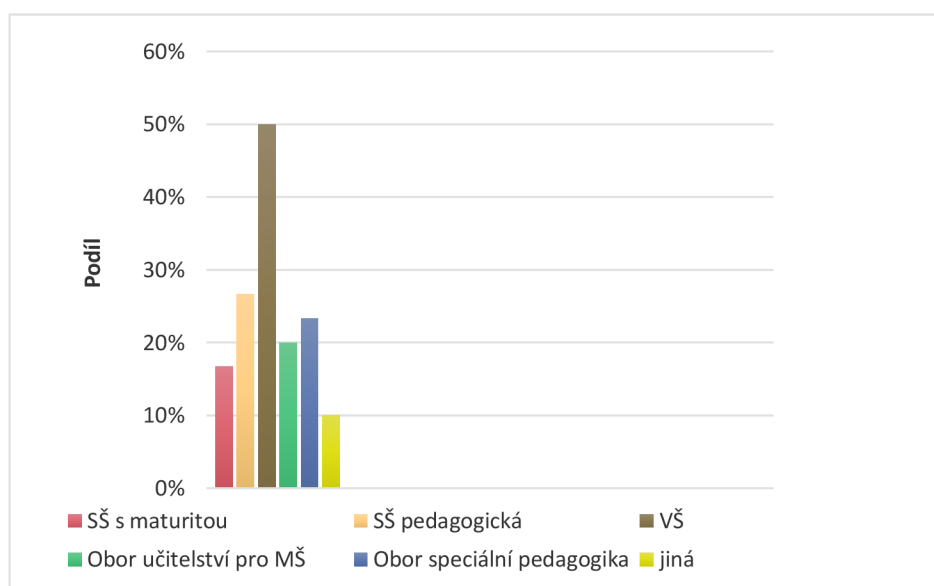
Graf č. 2: Věk respondentů (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Největší zastoupení v dotazníku měli respondenti ve věku od 20 do 29 let (38 %). Následovala věková kategorie 40 až 49 let (27 %). Poté kategorie učitelů ve věku 50 až 59 let (19 %). Předposlední místo zaujali pedagogové od 60 do 69 let (10 %). Nejméně pedagogů v dotazníku bylo ve věku od 30 do 39 let (6 %).

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (možnost více odpovědí)

- SŠ
- SŠ pedagogická
- VŠ
- Obor učitelství v MŠ
- Obor speciální pedagogika
- Jiná

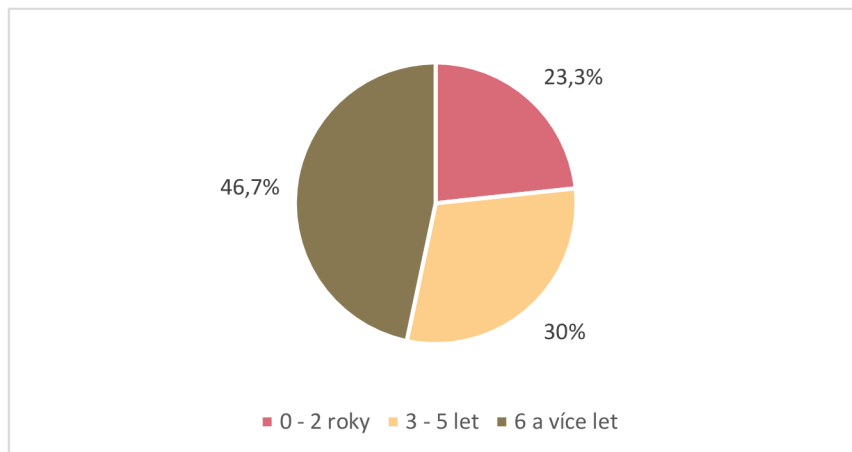
Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3 ukazuje, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných respondentů. Někteří respondenti zvolili odpověď vysoká škola, ale bohužel už nevedli, jaký obor mají vystudovaný. Z grafu tedy vyplývá, že 50 % respondentů má vystudovanou vysokou školu, z toho 23,3 % obor speciální pedagogika a 20 % obor učitelství pro MŠ. 26,7 % má vystudovanou střední pedagogickou školu. Zbýlých 16,7 % SŠ s maturitou a 10 % respondentů volilo odpověď jiná, ale bohužel nevedli vlastní odpověď.

4) Uveďte délku vaší praxe v MŠ.

- 0-2 roky
- 3-5 let
- 6 a více

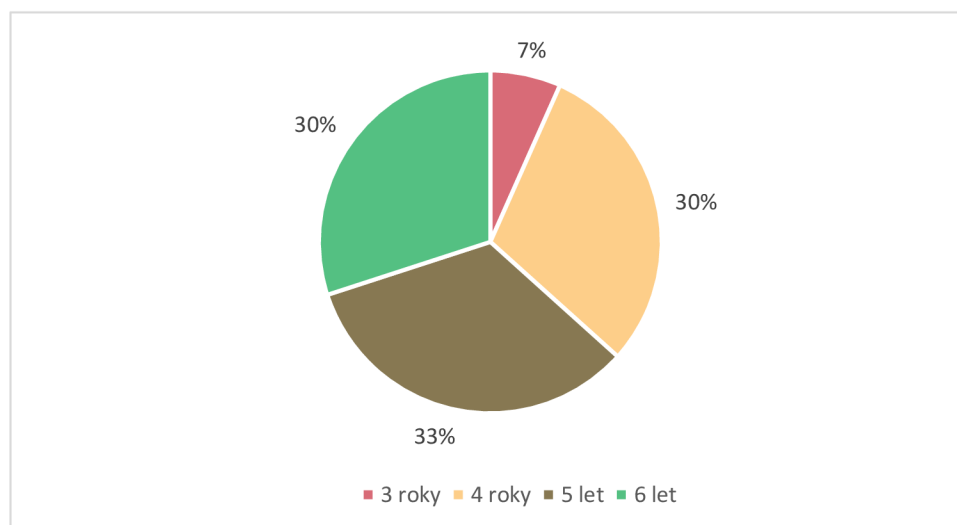

Graf č. 4: Délka praxe respondentů v MŠ (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je vidět, že největší zastoupení v našem výzkumném šetření tvoří respondenti, kteří mají praxi v MŠ 6 a více let (46,7 %). Na druhém místě skončili respondenti s praxí 3 až 5 let (30 %) a nejmenší zastoupení mají respondenti s praxí 0 až 2 roky (23,3 %).

5) Věk dítěte s PAS ve vaší MŠ. (volná odpověď)

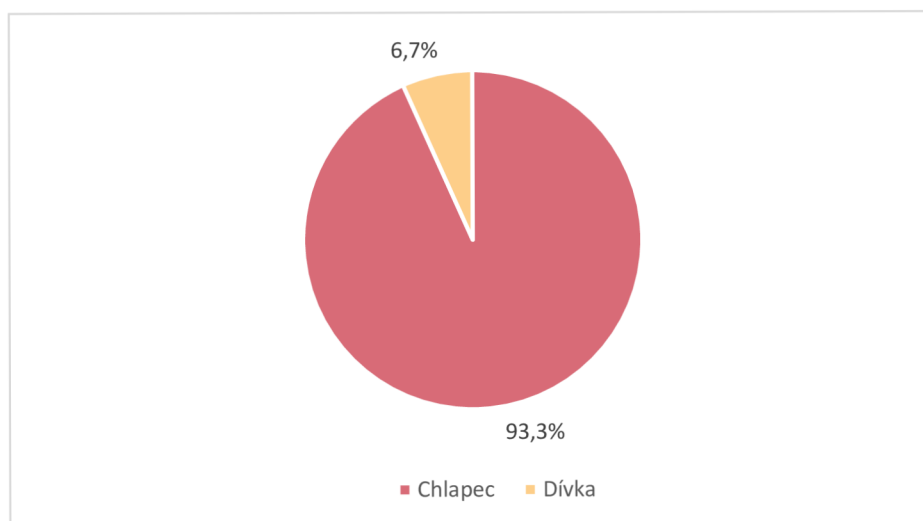
Graf č. 5: Věk dítěte s PAS (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č. 5 vyplývá, že největší zastoupení v mateřských školách tvoří děti s PAS ve věku 5 let (33 %), další skupinou jsou děti ve věku 4 a 6 let (30 %). Poslední místo obsadily děti ve věku 3 let (7 %).

6) Pohlaví dítěte s PAS.

- Chlapec
- Dívka

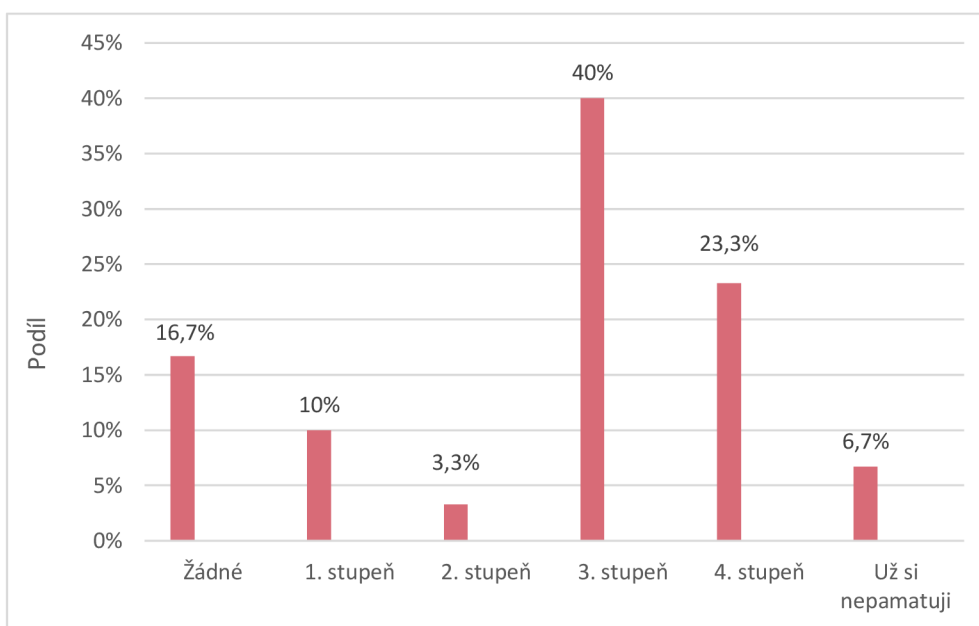

Graf č. 6: Pohlaví dítěte s PAS (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že v mateřských školách převládá více chlapců s PAS (93,3 %), zbylých 6,7 % tvoří dívky.

7) Jaký stupeň podpůrných opatření dítě s PAS má? (volná odpověď)

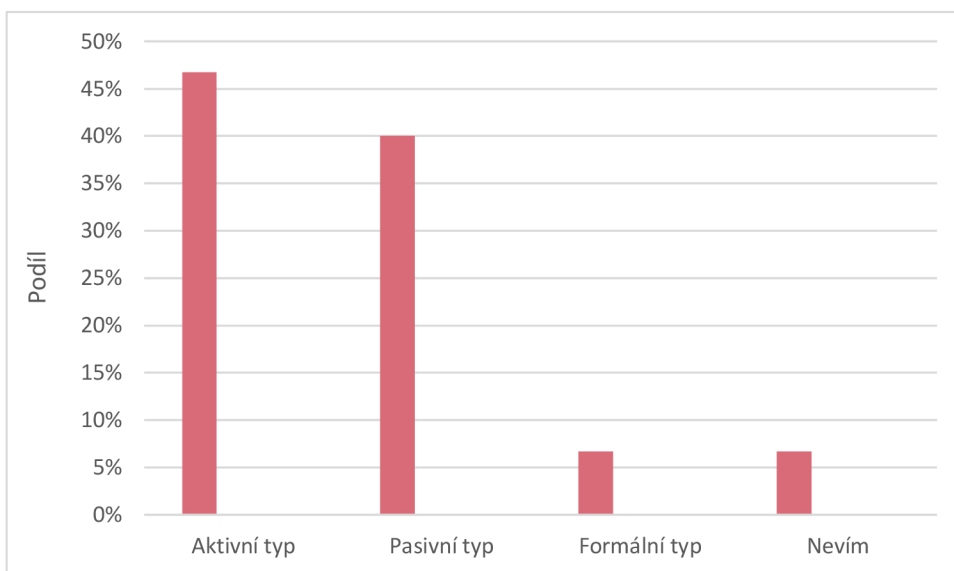
Graf č. 7: Stupeň podpůrných opatření u dítěte s PAS (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Na tuto otázku odpovědělo všech 30 respondentů. Nejvíce respondentů odpovědělo, že ve třídě mají dítě s PAS s 3. stupněm podpůrných opatření (40 %). Na druhém místě vidíme, že jsou ve třídě děti se 4. stupněm podpůrných opatření (23,3 %). 16,7 % respondentů odpovědělo, že dítě v jejich třídě nemá žádný stupeň opatření, nejčastěji z důvodu, že to rodiče nechtějí řešit. 10 % respondentů má ve třídě dítě s 1. stupněm podpůrných opatření a 3,3 % respondentů odpovědělo, že dítě má 2. stupeň podpůrných opatření. Zbýlých 6,7 % respondentů odpovědělo, že si už nepamatují, jaký stupeň podpůrných opatření dítě mělo, protože to už bylo více roků zpět.

8) Z hlediska sociálního chování je toto dítě.

- a) aktivní typ
- b) pasivní typ
- c) formální typ
- d) nevím

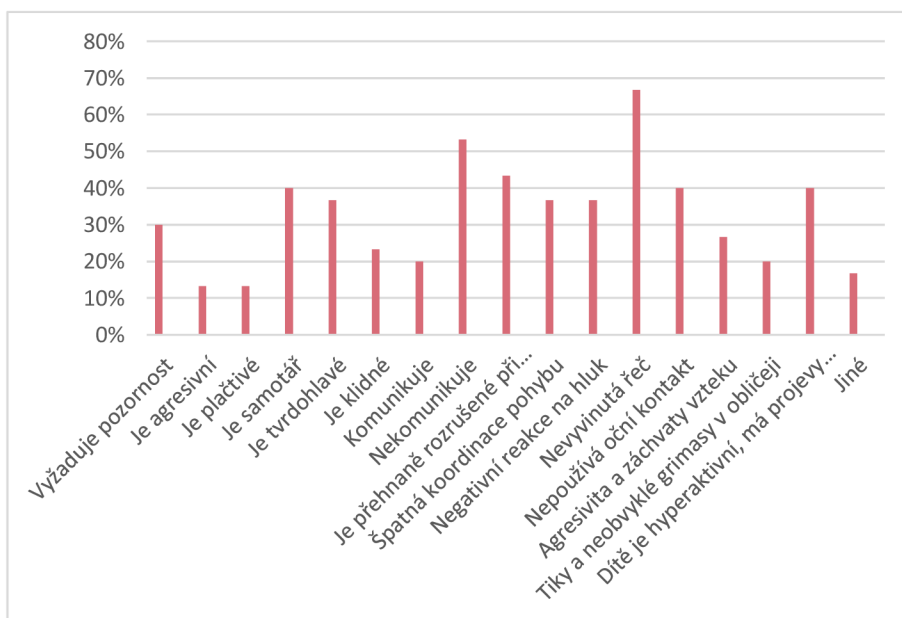
Graf č. 8: Typy dítěte ze sociálního hlediska (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

U této otázky měli respondenti na výběr ze čtyř možností a) až d). Nejvíce respondentů zvolilo odpověď, že dítě je z hlediska sociálního chování spíše aktivní typ. Dále následoval pasivní typ. Zbylí respondenti volili odpověď formální typ nebo dali možnost, že neví, o který typ sociálního chování se jedná.

9) Z uvedeného výčtu projevů blíže charakterizujte chování vašeho dítěte v MŠ. (možnost více odpovědí)

- a) je agresivní
- b) je plačtivé
- c) je samotář
- d) je tvrdohlavé
- e) je klidné
- f) vyžaduje pozornost
- g) komunikuje
- h) nekomunikuje
- i) je přehnaně rozrušené, když dojde k nějaké neočekávané změně v běžné situaci
- j) špatná koordinace pohybu
- k) negativní reakce na hluk
- l) nevyvinutá řeč
- m) nepoužívá oční kontakt
- n) agresivita a záchvaty vzteku
- o) tiky a neobvyklé grimasy v obličeji
- p) dítě je hyperaktivní, má projevy ADHD
- q) jiné

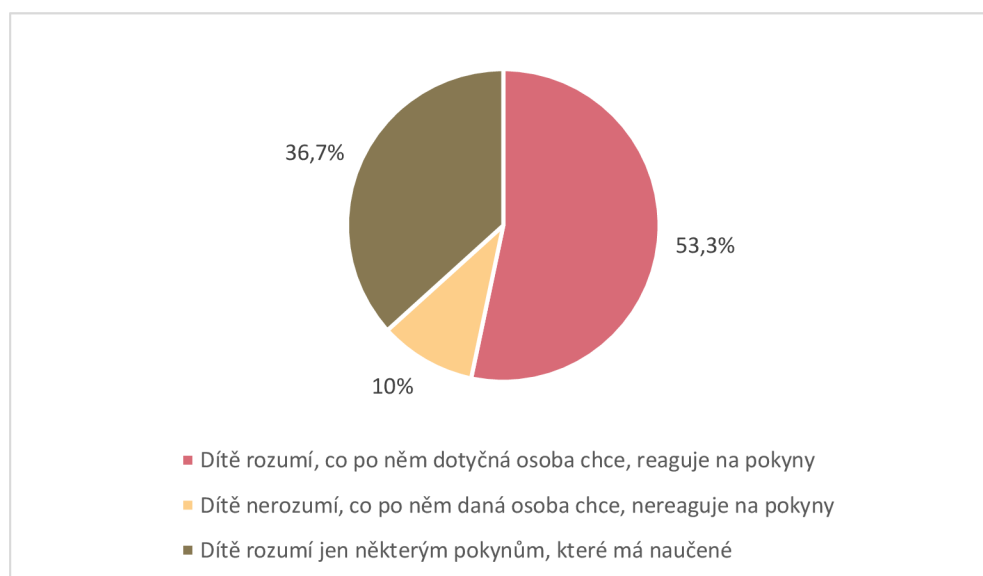
Graf č. 9: Projevy chování dítěte s PAS v MŠ (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výše uvedeném grafu nás zajímalo, jak se projevuje dítě s PAS ve třídě MŠ. Respondenti měli charakterizovat jeho chování. Zvolit mohli více odpovědí. Nejčastější odpovědi byly: nevyvinutá řeč (67 %), nekomunikuje (53 %), je přehnaně rozrušené při neočekávané změně (43 %), je samotář (40 %), dítě je hyperaktivní, má projevy ADHD (40 %), nepoužívá oční kontakt (40 %), negativní reakce na hluk (37 %), špatná koordinace pohybu (37 %), je tvrdohlavé (37 %). Dále následovaly odpovědi: vyžaduje pozornost (30 %), agresivita a záchvaty vzteku (27 %), je klidné (23 %), komunikuje (20 %), tiky a neobvyklé grimasy v obličeji (20 %), jiné (17 %). Poslední místo zaujaly odpovědi: je agresivní (13 %), je plačtivé (13 %).

10) Vyber, na jaké úrovni probíhá komunikace s dítětem a porozumění dítěte.

- a) dítě rozumí, co po něm dotyčná osoba chce, reaguje na pokyny
- b) dítě nerozumí, co po něm daná osoba chce, nereaguje na pokyny
- c) dítě rozumí jen některým pokynům, které má naučené

Graf č. 10: Komunikace s dítětem s PAS a jeho porozumění pokynům (N 30)

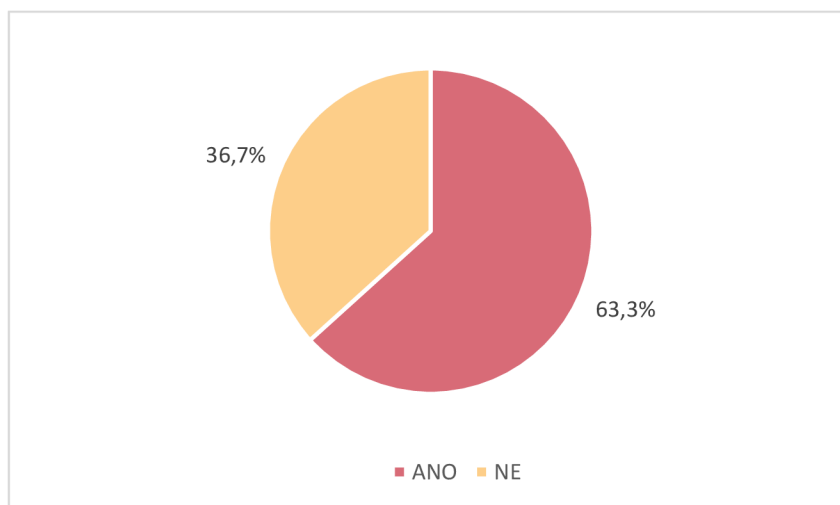
Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti měli hodnotit, na jaké úrovni probíhá komunikace s dítětem s PAS a jaké má dítě porozumění. 53,3 % respondentů odpovědělo, že dítě rozumí, co po něm dotyčná osoba chce a reaguje na pokyny. 36,7 % respondentů zvolilo odpověď, že dítě rozumí jen některým

pokynům, které má naučené. Zbýlých 10 % respondentů označilo možnost b), tedy, že dítě nerozumí, co po něm daná osoba chce, nereaguje na pokyny.

11) Využíváte při práci s dětmi s PAS speciální pomůcky?

- ANO
- NE

Graf č. 11: Využívání speciálních pomůcek u dětí s PAS (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

63,3 % učitelů využívá při práci s dětmi s PAS speciální pomůcky. Zbýlých 36,7 % učitelů odpovědělo, že žádné speciální pomůcky nevyužívají.

12) Pokud jste u otázky č.11 odpověděli ano, tak které? (volná odpověď)

Tato otázka byla otevřená a učitelé zde mohli sdělit své poznatky a materiály, které s dětmi s PAS používají. Ukázala se zde i kreativita u některých učitelů, kteří si vyrábí vlastní pomůcky. Sešlo se nám 19 odpovědí, což znamená, že se vyjádřilo 63,3 % respondentů. Nejčastější odpovědí bylo, že učitelé využívají nejčastěji kartičky s obrázky nebo kartičky denních aktivit. Odpovědi jsme zpracovali do tabulky viz. níže

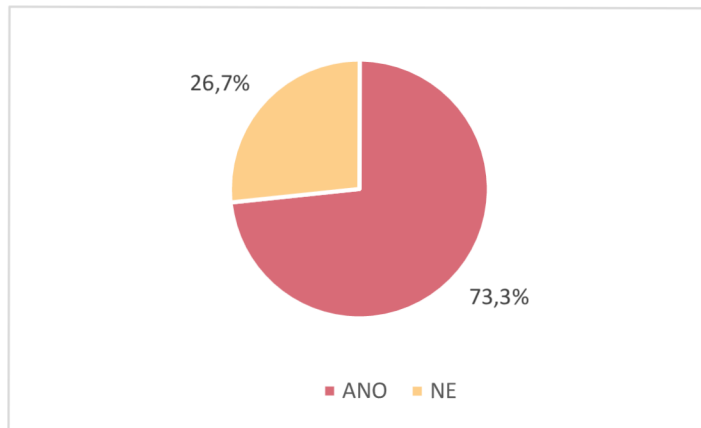
1.	„Vyrábíme vlastní pomůcky, co ho zrovna zajímá“
2.	„Kartičky“
3.	„Kartičky denních aktivit“
4.	„Kartičky s obrázky, počítačové hry“
5.	„Komunikační kartičky“
6.	„Komunikační kartičky, Montessori pomůcky, voks“
7.	„Montessori“
8.	„Motorické pomůcky, kartičky“
9.	„AAK pomůcky na rozvoj zraku, sluchu, vnímání, paměti, řeči, jemné motoriky“
10.	„Obrázky a piktogramy“
11.	„Piktogramy, obrazové materiály; fotografie dítěte při činnostech v MŠ, aby věděl, kterou činnost právě dělá a co bude následovat“
12.	„Piktogramy, pomůcky na rozvoj motoriky aj.“
13.	„Režim dne, piktogramy“
14.	„Soubory obrázků na různé témata - Logošík objevuje“
15.	„Strukturované úkoly“
16.	„Voks“
17.	„Voks kartičky“
18.	„Piktogramy, Montessori pomůcky- barvy, praktický život“
19.	„AAK pomůcky“

Tabulka č. 2: Nejčastější pomůcky využívané dětmi s PAS v MŠ

Zdroj: vlastní zpracování

13) Máte ve třídě k dítěti s PAS asistenta pedagoga?

- ANO
- NE

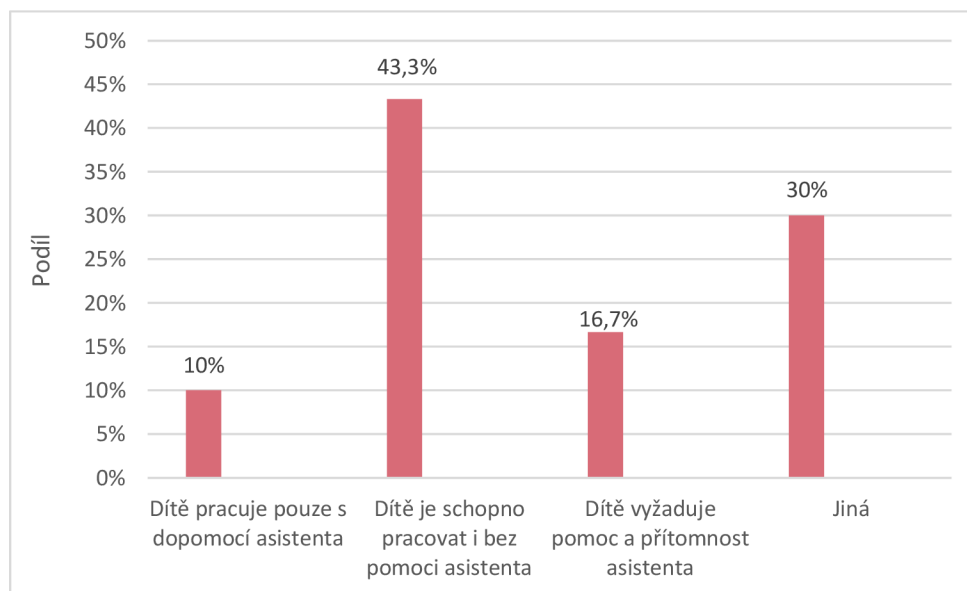
Graf č. 12: Asistent pedagoga k dítěti s PAS (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 12 znázorňuje, kolik učitelů využívá asistenta pedagoga k dítěti s PAS ve své třídě. Na tuto otázku odpovědělo všech 30 respondentů. 73,3 % respondentů odpovědělo, že asistenta pedagoga ve třídě má. Ostatních 26,7 % respondentů zvolilo odpověď NE.

14) Jaká je spolupráce s AP (asistent pedagoga)

- a) dítě pracuje pouze s dopomocí asistenta
- b) dítě je schopno pracovat i bez pomoci asistenta
- c) dítě vyžaduje pomoc a přítomnost asistenta
- d) jiná

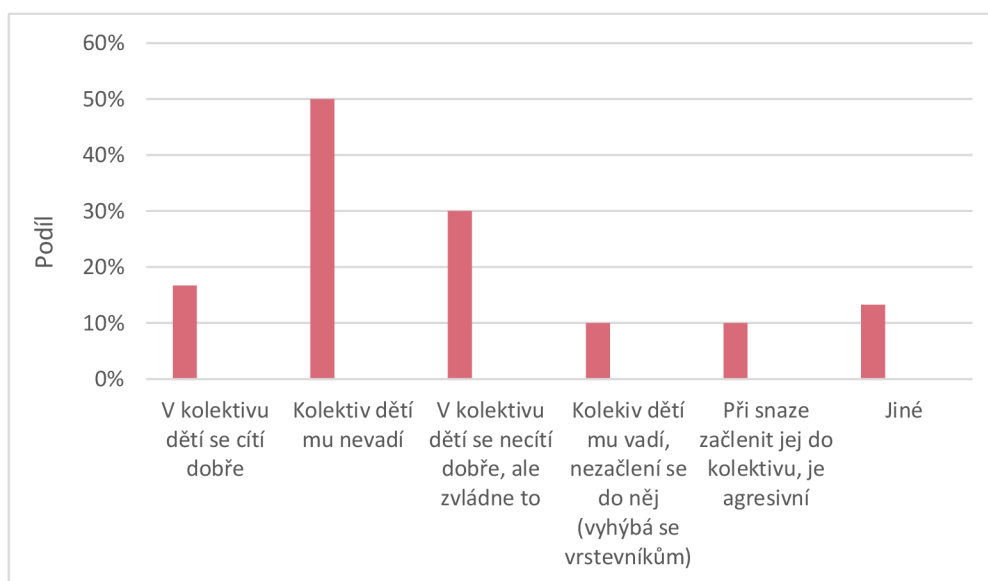
Graf č. 13: Spolupráce s asistentem pedagoga (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

U této otázky měli respondenti na výběr ze čtyř možností a) až d). Nejvíce respondentů zvolilo odpověď, že dítě je schopno pracovat i bez pomoci asistenta (43,3 %). Druhou nejčastější odpovědí bylo, že probíhá jiná spolupráce (30 %), ale nevedli vlastní zkušenost. Na třetím místě byla odpověď, že dítě vyžaduje pomoc a přítomnost asistenta (16,7 %). Nejméně respondentů volilo odpověď a), tedy, že dítě pracuje pouze s dopomocí asistenta (10 %).

15) Z uvedené škály vyberte, jak se dítě s PAS začleňuje do kolektivu:

- a) v kolektivu dětí se cítí dobře
- b) kolektiv dětí mu nevadí
- c) v kolektivu dětí se necítí dobře, ale zvládne to
- d) kolektiv dětí mu vadí, nezačlenění se do něj (vyhýbá se vrstevníkům)
- e) při snaze začlenit jej do kolektivu, je agresivní
- f) jiné

Graf č. 14: Začlenění dítěte s PAS do kolektivu (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

U otázky č. 15 měli respondenti na výběr ze šesti možností a) až f). Zajímalo nás, jak se dítě s PAS začleňuje do kolektivu dětí ve třídě MŠ. Nejčastější odpovědí bylo, že kolektiv dětí mu nevadí. Jako druhá nejčastější odpověď byla, že dítě s PAS se v kolektivu dětí necítí dobře, ale zvládne to. Další odpovědí bylo, že se dítě s PAS v kolektivu dětí cítí dobře. 13,3 % respondentů zvolilo odpověď jiné. Na poslední příčce byly odpovědi, že kolektiv dětí mu vadí, nezačlenění se do něj a že při snaze začlenit jej do kolektivu je dítě s PAS agresivní.

16) Jakým způsobem dítě s PAS komunikuje s ostatními dětmi? (volná odpověď)

Tato otázka byla otevřená a učitelé mohli rozepsat, jakým způsobem dítě s PAS s ostatními dětmi komunikuje. Na tuto otázku odpovědělo všech 30 respondentů. Nejčastější odpovědí bylo, že dítě vůbec nekomunikuje. Další odpovědi viz. tabulka.

„Skřeky“
„Gesta, doteky, křik, skřeky“
„Gesta, doteky, zkomolenými slovy (dvouslovné věty)“
„Gesta, ukazuje rukama, sám se zapojuje do hry dětí“
„Jednoslovně, ukazuje“
„Minimálně, má vybrané jedince, se kterými komunikuje více, s některými dětmi vůbec nekomunikuje“
„Nekomunikuje, ale děti komunikují s ním“
„Nekomunikuje, když chce hračku, bez zeptání ji sebere; když mu někdo nechce půjčit hračku, začne se vztekat“
„Dotykem, slovy, gesty, naschvály, citoslovci, vydáváním různých zvuků“
„Nekomunikuje s dětmi, ale jen s dospělými“
„Nekomunikuje, občas je vezme za ruku nebo se k někomu nakloní; když chce hračku co má někdo jiný, tak si ji vezme a uteče“
„Nijak, většinou jim bere hračky a s dětmi nekomunikuje; když něco po někom chce, chytne ho za ruku a vede ho; někdy když ho děti hladí nebo pusinkují, tak se občas usměje“
„Pomocí jednoduchých pokynů, ukázkou na danou věc; používá jen jednoduché věty (hesla)“
„Skřeky“
„Strká, kouše, štípe, bourá dětem stavby, objímá“
„Svou specifickou řečí, děti jí nerozumí“
„Ublíží jim, škodí jim, ničí jim hračky; dokáže si hrát s 2 dětmi, ale jen do chvíle, dokud nepřestanou dělat to, co on chce“
„Ukazuje“
„Velmi málo komunikuje, spíše ukazuje“
„Nemá úplně dobře vyvinutou řeč, ale mezi dětmi si rozumí“
„Běžně jako jiné dítě“

Tabulka č. 3: Způsoby komunikace dítěte s PAS

Zdroj: vlastní zpracování

17) Jak reagují ostatní děti na přítomnost dítěte s PAS? (volná odpověď)

Odpovědi učitelů k této otázce jsme zpracovali do tabulky z důvodu lepší přehlednosti. Většina odpovědí zněla, že děti intaktní nijak výjimečně na dítě s PAS nereagují nebo, že jsou na jeho chování zvyklé. Velmi pozitivní odpovědi bylo, že děti intaktní se snaží dítěti s PAS pomáhat.

„Vnímají, že je něčím jiný, ale respektují ho; moc si ho nevšímají“
„Berou chlapce jako jednoho z nich, vnímají jeho odlišnost, ale nevyčleňují ho z kolektivu“
„Dávají si na něj pozor, zvykly si“
„Děti vnímají, že je jiný; občas ho obejmou nebo si ho všímají a upozorňují na jeho chování“
„Dobře, jsou zvyklé“
„Docela dobře, respektují ho, pouze když křičí a je agresivní, tak se jim to nelíbí“
„Jsou na něj zvyklé“
„Jsou zvyklé, mají dívku rády“
„Kolektiv ho přijímá“
„Mají ho rádi, ale nehrají si s ním“
„Neřeší to“
„Berou ho, někteří mu pomáhají“
„Nijak“
„Slovy: proč on může dělat to něco jiného; on pořád zlobí; zase je tady apod.“
„Respektují postižení“
„Snaží se mu pomáhat“
„Stejně jako na děti bez PAS“
„Straní se ho, nerozumí si s ním (není myšleno v rovině jazykové), menší děti si s ním rozumí více než jeho vrstevníci“
„Straní se ho, protože když není po jeho, tak křičí“
„Úplně bez problému“
„Ví, že je trochu jiný, pomáhají mu, když je třeba“
„Velmi dobře, kamarádsky“
„V naší třídě ho berou mezi sebe bez problémů; naopak se mu snaží pomoci a pomáhat mu“
„Normálně ho přijaly do kolektivu“

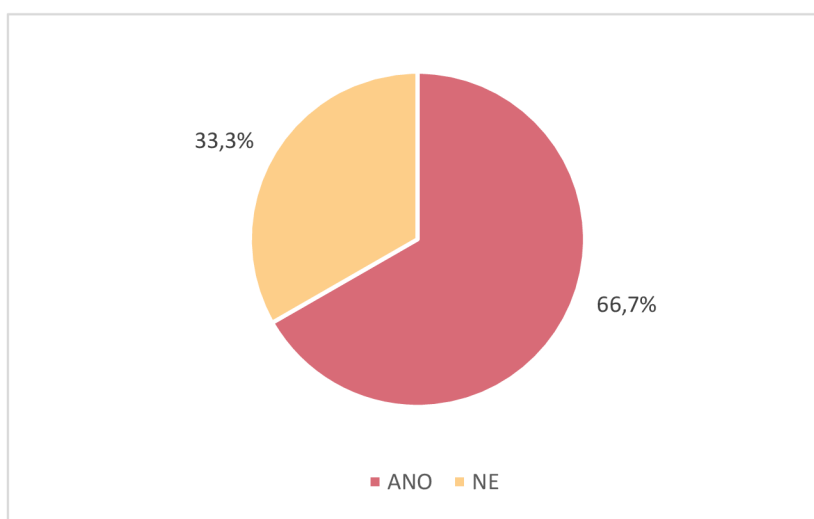
„Akceptují ho jako součást třídy, ale není rovnocenný partner pro hru; vnímají ho jako mladšího“

Tabulka č. 4: Reakce dětí na přítomnost dítěte s PAS ve třídě

Zdroj: vlastní zpracování

18) Pomáhá asistent pedagoga dítěti s PAS se začleněním do kolektivu?

- ANO
- NE

Graf č. 15: Pomoc asistenta při začlenění dítěte s PAS do kolektivu dětí (N 30)

Zdroj: vlastní zpracování

66,7 % učitelů odpovědělo, že asistent pedagoga pomáhá dítěti s PAS se začleněním do kolektivu. Zbylých 33,3 % učitelů odpovědělo, že asistent nepomáhá se začleněním do kolektivu dětí v MŠ.

19) Pokud jste u předchozí otázky odpověděli ano, tak jakým způsobem začlenění probíhá?
(volná odpověď)

Tato otázka byla otevřená a učitelé mohli sdělit svůj názor na to, jak probíhá začleňování dítěte s PAS do kolektivu za pomoci asistenta pedagoga. Na tuto otázku jsme získali 20 odpovědí, což znamená, že se vyjádřilo 66,7 % respondentů. Odpovědi učitelů jsou zahrnuty v tabulce viz. níže

„Asistentka je s ním a předchází konfliktům, pokud ke konfliktu dojde, vysvětluje“
„Vysvětluje více dítěti hry a pravidla; pomáhá s oslovením, komunikací“
„Komunikuje jak s dítětem s PAS, tak s ostatními dětmi; nabízí možnosti kooperace; je prostředníkem v řešení sporů atd.“
„Motivace, vizualizace“
„Pomáhá mu při jednotlivých činnostech“
„Představením dítěte kamarádům i v jiné třídě- děti ukazují, co postavily, vyrobily; chlapec pozoruje, případně se přidá; vycházky zvládá s ostatními dětmi“
„Při hrách si přijdou zahrát i ostatní děti“
„Při hře“
„Aktivně“
„Snaží se asistent chodit do komunitního kruhu, zapojovat se do činností“
„Asistent se snaží brát dítě do komunitního kruhu, ale neúspěšně; dítě vždy po chvíli odejde nebo se začne vztekat; během výtvarné činnosti se asistentka snaží s ním pracovat, ale málokterá činnost ho zaujme“
„Snaží se ho začlenit do činností motivací, většinou bez úspěchu“
„Snaží se s ním chodit do komunitního kruhu, ale dítě většinou odejde“
„Společné hry; asistentka se snaží k chlapci připojit nějaké děti a zeptá se ho na svolení; chlapec většinou souhlasí, ale sám děti neosloví“
„Společné hry, sezení u stolečků“
„Společné přivítání, cvičení“
„Zapojování do společných aktivit“
„Snaží se dívku začlenit do kolektivu a více ji seznámit s dětmi“
„Asistentka bere dítě do komunitního kruhu, ale dítě nevydrží sedět, pobíhá po třídě, dělá si svoje věci a pozoruje děti; pokud ho to nebaví, běží do své místnosti“

„Během výtvarných činností asistentka mu dopomáhá, ale práci nedokončí; komunitních kruhů nebo rozcviček se nechce zúčastňovat; přijde když hraje muzika a tancuje“

Tabulka č. 5: Začlenění dítěte s PAS do kolektivu za pomoci asistenta pedagoga

Zdroj: vlastní zpracování

20) Jaké výhody/ nevýhody má přítomnost dítěte s PAS ve vztahu k dětskému kolektivu?
(pro samotné dítě s PAS) – volná odpověď

Na tuto otázku se snažila většina všech učitelů odpovědět. Někteří učitelé však nevěděli, jak tuto otázku ohodnotit nebo psali: „Je těžké to posoudit, protože ne každé dítě s PAS je vhodné začleňovat do kolektivu.“ Někdo psal jen výhody, jiný zase jen nevýhody, tudíž jsme to shrnuli do jedné tabulky a rozdělili na výhody a nevýhody, z důvodu lepší orientace

VÝHODY

NEVÝHODY

<ul style="list-style-type: none"> • Zvyká si na děti 	<ul style="list-style-type: none"> • Velký kolektiv, který určitě není přínosem pro dítě s PAS
<ul style="list-style-type: none"> • Dítě odkoukává, jak se ostatní děti při různých situacích chovají a snaží se je napodobit 	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě s PAS, které nemá rádo hluk může dost špatně reagovat
<ul style="list-style-type: none"> • Je v kolektivu mezi zdravými dětmi, učí se od nich komunikovat a dokáže správně řešit konflikty 	<ul style="list-style-type: none"> • V naší třídě využíváme Montessori přístup, nemáme vybavenou třídu pro dítě s PAS
<ul style="list-style-type: none"> • Učí se od ostatních nové věci 	<ul style="list-style-type: none"> • Potřebuje individuální přístup, děti ho někdy ruší, chtělo by to spíše kolektiv s malým počtem dětí
<ul style="list-style-type: none"> • Učí se rychleji, když vidí obyčejné děti 	<ul style="list-style-type: none"> • Stres z hluku, velký počet dětí, neočekávané změny denního režimu
<ul style="list-style-type: none"> • Začleňování do typické společností- sociální kontakt, spolupráce, posouvání jeho hranic, navazování mezilidských vztahů 	<ul style="list-style-type: none"> • Strach z kolektivu, nezapojování se, cítí se v nebezpečí- to se projeví na jeho chování (agresivita, křik, narušení jeho osobní zóny a rituálů)

<ul style="list-style-type: none"> • Učí se dorozumívat s ostatními 	<ul style="list-style-type: none"> • Děti spoustu věcí svádí na dítě s PAS, protože ví, že se nemůže bránit stejným způsobem, jako dítě zdravé
<ul style="list-style-type: none"> • Získává pocit jistoty a bezpečí 	

Tabulka č. 6: Výhody a nevýhody přítomnosti dítěte s PAS v MŠ (pro samotné dítě)

Zdroj: vlastní zpracování

21) Jaké výhody/ nevýhody má přítomnost dítěte s PAS ve vztahu k dětskému kolektivu? (pro ostatní děti) – volná odpověď

VÝHODY

NEVÝHODY

<ul style="list-style-type: none"> • Děti se naučí respektovat i dítě, které se chová jinak 	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě s PAS je ruší během řízených činností, bere jim hračky, musí na něj brát větší ohled
<ul style="list-style-type: none"> • Děti se učí ohleduplnosti k ostatním, pomáhat slabším 	<ul style="list-style-type: none"> • Děti nemají klid na svoji práci, jelikož je dívka s PAS ve třídě hlučná
<ul style="list-style-type: none"> • Děti vidí, že mohou být někteří lidé odlišní, poznávají i něco nového (jiné chování), jsou empatické, snaží se dítěti pomáhat 	<ul style="list-style-type: none"> • Děti se bojí, ruší je při činnostech křikem, zvuky, nadměrným pohybem
<ul style="list-style-type: none"> • Tolerance, respekt 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruší děti při společných činnostech, děti se k němu přidávají
<ul style="list-style-type: none"> • Učíme děti, že každý je jiný, že nemůže za to, jaký je 	<ul style="list-style-type: none"> • Musí se výrazně přizpůsobovat
<ul style="list-style-type: none"> • Učí se pomáhat, podpořit 	<ul style="list-style-type: none"> • Narušení programu
<ul style="list-style-type: none"> • Děti se seznámí s postižením 	
<ul style="list-style-type: none"> • Děti se setkají a spolupracují s dítětem, který má tuto poruchu, vnímají jeho odlišnosti, avšak se ho 	

snaží přijmout mezi sebe a posouvat ho	
--	--

Tabulka č. 7: Výhody a nevýhody přítomnosti dítěte s PAS v MŠ pro ostatní děti

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 21 byla otevřená a učitelé mohli sdělit svůj názor na to, jak děti intaktní vyjadřují své pocity nebo chování na dítě s PAS. Jak se k takovému dítěti chovají, jak ho v kolektivu vnímají a jestli tyto poznatky jsou spíše pozitivní nebo negativní. Někteří učitelé psali, že je těžké se k této otázce vyjádřit nebo že nelze posoudit. Přesto jsme nejčastější odpovědi shrnuli to tabulky č. 6.

SHRNUTÍ / VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

V podkapitole 7.1 jsme si uvedli výzkumné otázky, které zde vyhodnotíme.

1. Jaké pomůcky usnadňují dítěti s PAS zvládat pobyt v běžné MŠ?

Z výsledků výzkumného šetření můžeme vyčíst, že respondenti ve svých mateřských školách s dětmi s PAS využívají nejčastěji komunikační kartičky; kartičky denních aktivit; Montessori pomůcky; AAK pomůcky na rozvoj zraku, sluchu, vnímání, paměti, řeči a jemné motoriky. Někteří učitelé uvádí i strukturované úkoly, výrobu vlastních pomůcek, které dítě zrovna zajímají. Dále pak počítačové hry a soubory obrázků na různé témata- Logošik objevuje. Ve zmiňovaných odpovědích nesmíme zapomenout i na fotografie dítěte při činnostech v MŠ, které mají dítěti usnadnit orientaci v režimu dne (dítě ví, která činnost právě probíhá, a co bude následovat).

2. Má nějaké výhody začleňování dítěte s PAS do MŠ nebo převládají spíše negativa?

U této otázky jsme měli strach, že bude dost učitelů uvádět spíše negativní názory / postoje a pozitivních odpovědí bude málo. Výsledky šetření ale ukazují, že respondenti se snažili najít i ty pozitivní stránky začlenění, i když je to s dětmi s PAS v MŠ občas náročné. Jako výhody například uváděli, že dítě s PAS hodně věcí odkoukává od dětí intaktních, snaží se je napodobovat; učí se nové věci; probíhá navazování mezilidských vztahů; dítě s PAS posouvá své hranice; začleňuje se do typické společnosti- snaží se spolupracovat.

3. Do jaké míry dokáže dítě s PAS navázat komunikaci s dětmi intaktními?

Během výzkumného šetření jsme se snažili zjistit, jak probíhá komunikace dítěte s PAS s intaktními dětmi. Bohužel je těžké říct do jaké míry, protože každé dítě s PAS komunikuje jinak. Výsledky ale ukazují, že děti s PAS s nižším stupněm podpůrných opatření jsou schopny komunikovat s ostatními dětmi bez problému. Některé děti s PAS se dorozumívají pomocí gest, dotyků nebo ukazování. Dítě s PAS vydává různé skřeky a zvuky. Hodně respondentů uvedlo, že pokud dítě s PAS něco chce, chytí dítě za ruku a odvede ho k dané věci nebo místu.

4. Jakým způsobem intaktní děti přijímají dítě s PAS mezi sebe?

Výsledky šetření ukazují, že děti intaktní přijímají dítě s PAS v MŠ velmi dobře. Vnímají, že je dítě něčím jiné, ale zároveň ho respektují, nevyčleňují jej z kolektivu. Snaží se mu pomáhat, když je potřeba. Intaktní děti na dítě s PAS upozorňují, když něco vyvádí nebo dělá něco, co nemá, ale jinak si ho nevšímají, jsou zvyklé na jeho chování.

5. Jak reaguje dítě s PAS v kolektivu dětí běžné MŠ?

Poslední výzkumná otázka se zabývá chováním dítěte s PAS v kolektivu dětí. Pomocí výzkumného šetření jsme zjistili, že dítěti s PAS většinou kolektiv dětí nevadí nebo, že se v kolektivu necítí dobře, ale zvládne to. Chování dítěte s PAS se nejčastěji projevuje tím, že nekomunikuje s dětmi a spíše je pozoruje. Když se mu něco nelíbí nebo nastane nějaká neočekávaná změna, začne se vztekat a projevuje se u něj agresivita. Některé děti s PAS berou intaktním dětem hračky a provokují je. Hodně respondentů uvedlo, že dětem s PAS občas vadí hluk v kolektivu dětí, může se tak vyhýbat dětem a vyhledávat spíše klidné místo, kde je samo.

ZÁVĚR

Problematika začleňování dětí s PAS do běžné mateřské školy je dnes velmi aktuálním tématem. Každý pedagog má na tuto problematiku odlišný názor. Nikdo není schopný říct, zda je přínosem, že se čím dál víc tyto děti zařazují do běžné MŠ mezi intaktní děti. Mohou se objevovat problémy, které je potom obtížné řešit ve třídě, kterou navštěvuje větší počet dětí. Každé dítě s PAS je odlišné, a ne na všechny platí to stejné, proto je důležité, aby pedagogové nebo asistenti měli nějaké znalosti k dané problematice a tyto znalosti nadále rozvíjeli.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké zkušenosti mají učitelé mateřské školy se vzděláváním dětí s PAS v běžné mateřské škole a zjistit, jak funguje dítě s poruchami autistického spektra v kolektivu dětí z pohledu učitelů mateřské školy. Dá se říct, že tento cíl se nám podařilo pomocí dotazníkového šetření naplnit. Jednotlivé výzkumné otázky byly zodpovězeny ve shrnutí v předchozí kapitole.

V teoretické části jsme si vymezili pojmy jako je autismus neboli poruchy autistického spektra. Shrnuli jsme si, jak se tato porucha projevuje u dětí. Další část se věnovala předškolnímu věku, sociálnímu vývoji, předškolnímu zařízení a specifikům vzdělávání dětí s PAS v předškolním zařízení.

Praktická část se věnovala pedagogům běžných mateřských škol, kteří mají nebo někdy měli nějakou zkušenost s dítětem s PAS. Zjišťovali jsme jejich zkušenosti a názory na toto téma. Výzkumné šetření ukázalo, že nejde úplně objektivně ohodnotit, zda je integrace dětí s PAS do běžných mateřských škol přínosem. Je to náročná situace pro učitele, asistenty, ale i pro samotné dítě s PAS.

Díky této práci jsem si uvědomila, že je důležité neházet všechny děti s PAS do stejného pytle. Myslela jsem si, že pro tyto děti je lepší, aby navštěvovaly MŠ speciální, kde by měly individuální přístup. Po přečtení všech odpovědí a názorů respondentů v dotaznících jsem si udělala opačný názor. Dost záleží na tom, jak je dítě s PAS vyzrálé (dokáže komunikovat s ostatními, dokáže se přizpůsobit ostatním nebo režimu dne, nevadí mu kolektiv dětí, a hlavně jaká je spolupráce rodičů s dítětem doma). Tato práce pro mě byla opravdu přínosem a změnila mi pohled na danou problematiku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje

ADAMUS, Petr. *Strategie uplatňované v edukaci žáků s poruchami autistického spektra*, Praha: Montanex, 2016, 86 s. ISBN 978-80-7225-436-1.

BEYER, Jannik a Lone GAMMELTOFT. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Praha: Portál, 2006, 98 s. ISBN 80-736-7157-3.

BOYD, Brenda. *Výchova dítěte s Aspergerovým syndromem*. Praha: Portál, 2016, 128 s. ISBN 978-80-262-1148-8.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ, Z. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: UP, 2012, 146 s. ISBN 978-80-244-3309-7.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu poruchy autistického spektra nebo vybraných psychických onemocnění: dílčí část*. Olomouc: UP, 2015. ISBN 978-80-244-4669-1 (tištěná verze)

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: UP, 2012, 86 s. ISBN 978-80-244-3377-6.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Rozvoj sociálních dovedností u dětí s autismem*. Praha: Pasparta, 2017, 104 s. ISBN 978-80-88163-49-7.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-475-5.

HRDLIČKA Michal a Vladimír KOMÁREK. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 2004, 211 s. ISBN 978-80-7178- 813-3.

PASTIERIKOVÁ, Lucia. *Poruchy autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3732-3.

SCHOPLER, Eric, Robert Jay REICHLER a Margaret LANSING. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 1998, 271 s. ISBN 80-717-8199-1. 24.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

STRAUSSOVÁ, Romana a KNOTKOVÁ, Monika. *Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra*. Praha: Portál, 2011, 136 s. ISBN 978-80-262-0002-4.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál, 2012, 453 s. ISBN 978-80-262-0215-8.

TUCKERMANN, Antje, Anne HÄUßLER a Eva LAUSMANN. *Strukturované učení v praxi: uplatnění principů Strukturovaného učení v prostředí běžné školy*. Praha: Pasparta, 2014, 81 s. ISBN 978-80-905576-3-5.

Internetové zdroje

Zákony pro lidi - Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných [online]. [cit. 2022-02-24] Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-82>

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni>

MŠMT [online]. [cit. 2022-02-26]

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

PAS – poruchy autistického spektra

MKN – 10 – Mezinárodní klasifikace nemocí

MŠ – mateřská škola

ŠPZ – školské poradenské zařízení

ŠPP – školní poradenské pracoviště

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SPC – Speciálně pedagogické centrum

PPP – Pedagogicko psychologická poradna

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Kraje

Graf 2 – Věk respondentů

Graf 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Graf 4 – Délka praxe respondentů

Graf 5 – Věk dítěte s PAS

Graf 6 – Pohlaví dítěte s PAS

Graf 7 – Stupeň podpůrných opatření u dítěte s PAS

Graf 8- Typy dítěte ze sociálního hlediska

Graf 9 – Projevy chování dítěte s PAS v MŠ

Graf 10 – Komunikace s dítětem s PAS a jeho porozumění pokynům

Graf 11 – Využívání speciálních pomůcek u dětí s PAS

Graf 12 – Asistent pedagoga k dítěti s PAS

Graf 13 – Spolupráce s asistentem pedagoga

Graf 14 – Začlenění dítěte s PAS do kolektivu dětí

Graf 15 – Pomoc asistenta při začlenění dítěte s PAS do kolektivu dětí

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10

Tabulka 2 – Nejčastější pomůcky využívané dětmi s PAS v MŠ

Tabulka 3 – Způsoby komunikace dítěte s PAS

Tabulka 4 – Reakce dětí na přítomnost dítěte s PAS ve třídě

Tabulka 5 – Začlenění dítěte s PAS do kolektivu za pomoci asistenta pedagoga

Tabulka 6 – Výhody a nevýhody přítomnosti dítěte s PAS v MŠ (pro samotné dítě)

Tabulka 7 – Výhody a nevýhody přítomnosti dítěte s PAS v MŠ pro ostatní děti

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Procesuální schéma – jak správně postupovat při umývání

Obrázek 2 – Denní režim v MŠ

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha: Dotazník pro učitele MŠ, kteří mají nebo měli zkušenost s dítětem s PAS.

Dotazník pro učitele MŠ, kteří mají nebo měli zkušenost s dítětem s PAS

- 1) V jakém kraji se nachází Vaše mateřská škola?
- 2) Uveďte Váš věk
- 3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (SŠ, SŠ pedagogická, VŠ, obor učitelství pro MŠ, obor speciální pedagogika)
- 4) Uveďte délku praxe v MŠ. (0-2 roky, 3-5 let, 6 a více let)
- 5) Máte ve třídě dítě s PAS? (ANO x NE)
- 6) Věk dítěte s PAS ve Vaší MŠ.
- 7) Pohlaví dítěte s PAS (dívka x chlapec)
- 8) Jaký stupeň podpůrných opatření dítě s PAS má?
- 9) Z hlediska sociálního chování je toto dítě spíše: (aktivní typ, pasivní typ, formální typ, nevím)
- 10) Z uvedeného výčtu projevů blíže charakterizujte chování vašeho dítěte s PAS v MŠ (je možné označit více odpovědí): (je agresivní; je plačtivé; je samotář; je tvrdohlavé; je klidné; vyžaduje pozornost; komunikuje; nekomunikuje; je přehnaně rozrušené, když dojde k nějaké neočekávané změně v běžné situaci; špatná koordinace pohybu; negativní reakce na hluk; nevyvinutá řeč; nepoužívá oční kontakt; agresivita a záchvaty vzteku; tiky a neobvyklé grimasy v obličeji; dítě je hyperaktivní, má projevy ADHD; jiné)
- 11) Vyber, na jaké úrovni probíhá komunikace s dítětem a porozumění dítěte: (dítě rozumí, co po něm dotyčná osoba chce, reaguje na pokyny; dítě nerozumí, co po něm dotyčná osoba chce, nereaguje na pokyny; dítě rozumí jen některým pokynům, které má naučené.
- 12) Využíváte při práci s dětmi s PAS speciální pomůcky? (ANO x NE)
- 13) Pokud jste u otázky č.10 odpověděli ano, tak které?
- 14) Máte ve třídě k dítěti s PAS asistenta pedagoga? (ANO x NE)
- 15) Jaká je spolupráce s AP= asistent pedagoga? (dítě pracuje pouze s dopomocí asistenta; dítě je schopno pracovat i bez pomoci asistenta; dítě vyžaduje pomoc a přítomnost asistenta pedagoga)
- 16) Z uvedené škály vyberte, jak se dítě začleňuje do kolektivu: (v kolektivu dětí se cítí dobře; kolektiv dětí mu nevádí; v kolektivu dětí se necítí dobře, ale zvládne to; kolektiv dětí mu vadí, nezačlení se do něj; při snaze začlenit jej do kolektivu, je agresivní; jiné)
- 17) Jakým způsobem dítě s PAS komunikuje s ostatními dětmi?
- 18) Jak reagují ostatní děti na přítomnost dítěte s PAS?

- 19) Pomáhá asistent pedagoga dítěti s PAS se začleněním do kolektivu? (ANO x NE)
- 20) Pokud jste u předchozí otázky odpověděli ano, tak jakým způsobem začlenění probíhá?
- 21) Jaké výhody/ nevýhody má přítomnost dítěte s PAS ve vztahu k dětskému kolektivu?
(pro samotné dítě s PAS)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Karolína Studená
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	MUDr. Barbora Ludíková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Autismus u dítěte v MŠ a jeho vliv na vzdělávání a zapojení do kolektivu žáků.
Název práce v angličtině:	Autism in a child in kindergarten and its influence on education and involvement in the group of pupils.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá dětmi s autismem v mateřské škole. Je rozdělena na dvě části. Teoretická část se zabývá pojmy jako jsou autismus, předškolní věk, začlenění dítěte do mateřské školy a vzdělávání dětí s autismem v mateřské škole. Praktická část se zabývá získáváním informací od učitelů k danému tématu a jejich poznatky a zkušenostmi s autismem u dětí mateřských škol.
Klíčová slova:	Autismus, předškolní věk, socializace a začlenění dítěte, specifika vzdělávání dětí s poruchami autistického spektra
Anotace práce v angličtině:	The bachelor thesis deals with children with autism in kindergarten. It is divided into two parts. The theoretical part deals with concepts such as autism, preschool age, inclusion of a child in kindergarten and education of children with autism in kindergarten. The practical part deals with

	obtaining information from teachers on the given topic and their knowledge and experience with autism in kindergarten children.
Klíčová slova v angličtině:	Autism, preschool age, socialization and inclusion of the child, specifics of education of children with autism spectrum disorders.
Přílohy vázané v práci:	Dotazník pro učitele MŠ, kteří mají nebo měli nějakou zkušenost s dětmi s poruchami autistického spektra.
Rozsah práce:	60 stran
Jazyk práce:	Český jazyk